

Vaarwel klein soldaat.

Piet van Rooyen. Pretoria: Protea Boekhuis, 2012. 190 pp. ISBN 978-1-8691-9723-0.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i1.22>

Van Piet van Rooyen verskyn daar in 2012 twee romans, *Rodriguez* en *Vaarwel, klein soldaat*. *Rodriguez* speel af in die vroeë negentigerjare van die vorige eeu en vertel die verhaal van Skerf Malan, 'n geheime agent van die Suid-Afrikaanse Nasionale Intelligensie wat die Renamo-beweging in Mosambiek binnedring. Die roman sluit aan by die tradisie van Afrikaanse grensliteratuur. *Vaarwel, klein soldaat* handel oor 'n ander oorlog: Jim Thorpe se Leër van die Laaste Dae se "finale opstand teen die onderdrukkers" (18). Thorpe is 'n "volbloed Skot" (17) en voormalige huursoldaat wat 'n krygskamp skep op die plaas Langlaagte in die Vrystaat. Hy beskou homself as 'n tipe profeet wie se plig dit is om die Boerenasie "weer op 'n hoop bymekaar te maak vir die laer trek van die Laaste Dae" (18). Thorpe skaar hom by die Afrikaners omdat hy "'n opperste rassis" (22) is wat wil veg vir die behoud van witmense in Afrika. Die Leër word gebou op die ideologie van rassessuperioriteit.

Die tydsaanduiding in *Vaarwel, klein soldaat* is nie heeltemal duidelik nie. Thorpe kom as jong man na Suid-Afrika. Hy reis eers deur Lourenço Marques (tans Maputo) waar hy twee Sjinese susters ontmoet. Hy trou met die een suster en die ander suster word later sy byvrou. Die verwysing na Maputo as Lourenço Marques plaas Thorpe se aankoms in Afrika voor Mosambiek se onafhanklikheidswording, moontlik êrens in die sewentigerjare van die twintigste eeu.

Die verhaal speel af as Thorpe se twee dogters (een by elke vrou) reeds tieners is. In hierdie tyd word Chris Hani vermoor (dus 1993). Daar word verder aangedui dat Nelson Mandela die president van die ANC is (31-32). Aanvanklik lyk dit dus asof die Leër se stryd

te doen het met Suid-Afrika se oorgang na 'n demokrasie in die vroeë negentigerjare. Daar word dan verwys na nuusgebeure van veel later: Annanias Mathe se vervolging (hy was veral in 2006 in die nuus), Tony Yengeni se vrylating uit die Malmesbury gevangenis (2007) en Robert McBride se dronkenskap (2008) (93). Voorin die roman plaas Van Rooyen 'n verantwoording vir die botsende tydsgrepe: "Die verhaal is gebaseer op losstaande gebeure wat werklik plaasgevind het. Tyd is geteleskopeer." Die sameflansing van gebeure uit verskillende tye is egter hinderlik.

Die Leër van die Laaste Dae kan vergelyk word met die regse versetgroep, die Legioen van die Ontheemdes, in Barend P. J. Erasmus se toekomsroman *Die nege kerse van Magriet* (2006). Die beskrywing van 'n vervalde Suid-Afrika in *Vaarwel, klein soldaat* skep die indruk dat die roman moontlik ook in die toekoms afspeel: "Die buurplase lê volkome verlate, ver van die mensdom afgesonderd; die waterinstallasies vervalde, die damme en krippe droog. Hier oorleef g'n mens nie. Vigs het oral hard geslaan. Net nader aan die dorpe, Betlehem en Bohlakong, is daar nog sprake van digte bewoning. Dis asof die mense daar saamkoek vir die Laaste Dae, die Einde van die Tyd." (52)

Hierdie beeld sluit veral aan by die beskrywing van die plaas in Eben Venter se distopiese, apokaliptiese toekomsroman *Horrelpoot* (2006). Soos in die tradisionele plaasroman word die deugde van die plaaslewe in *Vaarwel, klein soldaat* teenoor die euwels van die stadsbestaan gestel. Volgens Thorpe sal "die redding van die witman nie vanuit die stedelike Afrikaner kom nie": "Die enigste hoop is die Boere op die plase" (18). 'n Groteske en helagtige beeld van Johannesburg word geskep (169, 179): Berea is "die sentrum van die Dier" (177).

Die Leër se oorlog is egter nie die hooffokus van die roman nie. *Vaarwel, klein soldaat* gaan

uiteindelik oor die magstryd tussen Thorpe en sy oudste dogter, Lulu-pai. Lulu-pai, die “klein soldaat” van die titel, en haar jonger suster, Nicola, word van kleins af opgelei om vegters te wees in hulle pa se Leër. Lulu-pai en Nicola lees gedurig uit die *Miko*. Die boek verwys waarskynlik na Eric van Lustbader se roman, *The Miko* (1984), wat handel oor ’n jong Japannese altaarpriesteres, ’n Miko, wat in opstand kom teen haar leermeester. Binne die hedendaagse Japannese manga en anime word Miko dikwels uitgebeeld as gevaarlike vrouekrygers. Die strokiesprentagtige voorstelling van ’n meisie in ’n gevegsposisie op die voorblad van *Vaarwel, klein soldaat* kan in verband gebring word met dié genres. Die roman herinner ook aan ander populêre genres. Die toneel waar Lulu-pai en Ruben, een van die manskappe van die Leër, op ’n motorfiets deur Johannesburg se strate jaag om ’n mynbaas dood te skiet, het die atmosfeer van ’n Hollywood-spanningsfilm (110–11). Lulu-pai het my ook laat dink aan die karakter Beatrix Kiddo in die rolprent *Kill Bill*.

Lulu-pai is mooi, “ongenaakbaar”, “’n behoorlike *femme fatale*” (53). Gesien die sterk ooreenkoms tussen Lulu-pai en die Japannese Miko, sou dit dalk meer sinvol gewees het as sy half-Japannees en nie half-Sjinees was nie. Lulu-pai is wel een van die mees komplekse en geloofwaardige karakters in die roman. Haar klaarblyklike gevoelloosheid en wreedheid verander in twyfel oor haar rol in haar pa se operasies: “Sy wil wegkom van die oorblyfsels van die dood in haar geheue [...]” (118). Lulu-pai is nie ’n gewetenlose soldaat nie, maar eerder Thorpe se slagoffer.

Ook Thorpe se vrouens word deur hom geïndoktrineer en mishandel. Hy gee vir hulle Westerse name omdat hy nie hul Sjinese name kan uitspreek nie (25). Die vrouens probeer iets van hul kultuur te behou deur tradisionele teemaakseremonies en borduurwerk (15, 66). Die verwysing na die Oosterse kultuur verval egter gedurig in rassestereotipering. Die

vrouens bly getrou aan Thorpe omdat hulle ’n “Sjinese gereserveerdheid en [...] sin vir ordentlikheid” het (82). Die meeste van die Sjinese karakters in die roman is bedrewe in die Oosterse gevegskuns. Hulle word beskryf as “die nasie van Bruce Lee, van Jackie Chan” (164).

Van Rooyen raak aan interessante temas en skep ’n aantal sterk karakters in *Vaarwel, klein soldaat*. Die laaste hoofstuk is ’n opsomming van wat (moontlik) van die onderskeie karakters geword het. Hierdie afsluiting kom geforseerd voor. Die verskeie elemente van die roman (die spanningselement, die Suid-Afrikaanse situasie, die Oosterse interteks) word nie suksesvol bymekaargebring nie. Saam met die verwarrende tydsaanduiding veroorsaak dit dat die roman as geheel nie oortuig nie.

Joan-Mari Barendse

barendse@sun.ac.za

Universiteit van Stellenbosch
Stellenbosch